

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Παναγιώτης Γ. Κορλίρας

Καθηγητής στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Κυρίες και Κύριοι

Σε μια περίοδο, όπως αυτή που διανύουμε, περίοδο γενικευμένης κρίσης αξιών και θεσμών, περίοδο γενικευμένης αταξίας και αμφισβήτησης, είναι χρήσιμο να θυμόμαστε ότι το ζήτημα της παιδείας είναι κατ' εξοχήν εθνικό και καθοριστικό για το μέλλον αυτού του τόπου, διότι αφορά τους νέους. Δεν με εκπλήσσει το γεγονός ότι οι περισσότεροι Υπουργοί Παιδείας πο υ θυμάμαι, θέλησαν να συνδέσο η την υστεροφημία τους με μια «εκπαιδευτική μεταρρύθμιση», προσθέτοντας κάθε τόσο προτάσεις για ένα καλύτερο σύστημα. Σ' ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον, κάθε συζήτηση πάνω στο θέμα είναι χρήσιμη, και ελπίζω ότι η σημερινή συνάντηση θα έχει προσφέρει κάποια χρήσιμα στοιχεία σε όσους έχο η την ευθύνη για την εκπαιδευτική πολιτική της χώρας.

Στο πλαίσιο της σημερινής ημερίδας, επέλεξα να ασχοληθώ με το Λύκειο, διότι θεωρώ ότι είναι το πιο κρίσιμο στάδιο στην εκπαιδευτική διαδικασία των νέων, μια διαδικασία η οποία, στο σύνολό της, διαρκεί μέχρι είκοσι χρόνια, από τα 4 ή 5 με το Νηπιαγωγείο, μέχρι τα 22 ή 23 για το Πτυχίο και τα 24 ή 25 για την απόκτηση ενός Μεταπτυχιακού Τίτλου Σπουδών (το Master's). Το στάδιο του Λυκείου είναι κρίσιμο διότι, πριν το Λύκειο οι νέοι είναι «παιδιά», ενώ μετά το Λύκειο είναι «ενήλικες» και «πολίτες», αλλά και διότι το Λύκειο συμπίπτει με την εφηβική ηλικία, τη δύσκολη και ευαίσθητη αυτή φάση στη ζωή ενό ς νέο υ. Επιπρόσθετα, το Λύκειο είναι το τελευταίο εκπαιδευτικό στάδιο για τους νέους που θα ενταχθούν αμέσως στην αγορά εργασίας, αλλά και το στάδιο δημιουργίας των προϋποθέσεων για όσους νέο υ συνεχίζουν για περαιτέρω εκπαίδευση, τεχνική-επαγγελματική, ανώτερη ή ανώτατη. Συνεπώς το Λύκειο είναι κρίσιμο και ηλικιακά και εκπαιδευτικά, πριν ο νέος γίνει ενήλικας (με δικαίωμα δικαιοπραξίας) και πολίτης (με δικαίωμα ψήφου). Με αυτή την έννοια, το Λύκειο έχει δικαιωματικά μια αυτοτέλεια ως εκπαιδευτικό στάδιο. Η αποφοίτηση από το Λύκειο, με τον νέο όχι πια παιδί, αλλά ενήλικο και πολίτη, μπορεί να θεωρηθεί ως ο καταληκτικός στόχος της εκπαιδευτικής πολιτικής μιας δημοκρατικής κοινωνίας, η οποία ενδιαφέρεται να διαμορφώνει, μέσω αυτής της

διαδικασίας, ενεργούς πολίτες και ικανούς ανθρώπους. Με αυτό το σκεπτικό, το Λύκειο, κανονικά, θα έπρεπε να ενταχθεί στον κύκλο της «υποχρεωτικής εκπαίδευσης», διότι το κοινωνικό όφελος από τον πληρέστερα εκπαιδευμένο νέο πολίτη θα είναι μεγαλύτερο από το όποιο δημόσιο ή/και ιδιωτικό κόστος της κατά τρία χρόνια επέκτασης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Τα τρία χρόνια του Λυκείου πρέπει να προσαρμόζονται, ως πρόγραμμα μαθημάτων, στον αυτοτελή του χαρακτήρα, λαμβάνοντας υπόψη τόσο την ευαίσθητη ηλικιακή φάση των νέων, όσο και τις συνθήκες ζωής όπως έχουν διαμορφωθεί στη σύγχρονη κοινωνία και την οικογένεια, καθώς και τις ραγδαίες εξελίξεις στην τεχνολογία και την ευρύτατη διάδοση εικόνων και πληροφοριών. Σε αυτό το εκπαιδευτικό στάδιο, το Λύκειο πρέπει λιγότερο να αγχώνει και περισσότερο να ωθεί τους νέους στο να ανακαλύπτουν τις κλίσεις, τις προτιμήσεις, και τα ταλέντα τους. Απαιτείται να δοθεί ένας μεγαλύτερος βαθμός ευελιξίας στην εκπαιδευτική ύλη, ώστε ο κάθε μαθητής του Λυκείου να μπορεί να επιλέγει τα μαθήματα που απαιτούνται σε επίπεδα δυσκολίας ανάλογα με τις δυνατότητες αλλά και τις ενδεχόμενες προοπτικές του για περαιτέρω σπουδές ή εργασία. Δεν θα γίνει ο όλοι οι μαθητές Λυκείου ο φιλόλογοι, μαθηματικοί ή φυσικοί, άρα το κοινό βιβλίο ή η κοινή ύλη για όλους, συχνά σε επίπεδα δυσκολίας δυσανάλογα υψηλά με τις ανάγκες του μέσου μαθητή, είναι ένα σύστημα ξεπερασμένο. Θα πρέπει, ιδεωδώς, για όλα τα υποχρεωτικά μαθήματα να υπάρχουν δύο επίπεδα δυσκολίας: ένα πιο απλό που θα δίνει τις γνώσεις που απαιτούνται για έναν ικανό πολίτη αλλά και σε όποιον δεν θα σπουδάσει περαιτέρω ώστε να του χρειάζονται περισσότερα, και ένα πιο προχωρημένο για όποιον μαθητή σκοπεύει να σπουδάσει μετέπειτα σε κάποιο επιστημονικό πεδίο (π.χ. πιο προχωρημένα μαθηματικά για όποιον σκοπεύει προς το Πολυτεχνείο, πιο προχωρημένα γλωσσικά-λογοτεχνικά για όποιον σκοπεύει προς τις Φιλοσοφικές, κ.λπ.). Τα πιο απλά και τα πιο προχωρημένα μαθήματα θα είναι ισοδύναμα, θα έχουν το ίδιο βάρος για την απόκτηση του Απολυτηρίου, χωρίς την παραμικρή διάκριση, ενώ τα πιο προχωρημένα θα μπορούν να έχουν, στο επιστημονικό πεδίο όπου έχουν σημασία, μια «πρόσθετη μοριοδότηση» στην πρόσβαση στην Ανώτατη Παιδεία. Ένα τέτοιο πιο ευέλικτο Λύκειο, μαζί με τη διεύρυνση των «μαθημάτων επιλογής», θα κάνει το λύκειο λιγότερο αγχωτικό και περισσότερο ελκυστικό στους εφήβους, και θα τους δώσει τη δυνατότητα να ανακαλύψουν τα δικά τους ενδιαφέροντα.

Σήμερα το Λύκειο, για τους περισσότερους ίσως νέους, είναι ένα απλό μεταβατικό ή προπαρασκευαστικό στάδιο για το Πανεπιστήμιο, με αποτέλεσμα να

έχει στην καθημερινότητά τους μικρότερη σημασία από τα ιδιαίτερα και τα φρο ντιστήρια. Το σύστημα σήμερα λέει το πρωί το υποχρεωτικό Σχολείο , και το βράδυ το απαραίτητο Φροντιστήριο, κάνοντας τη γνώση κονσέρβα, χωρίς να αφήνει στον έφηβο χρόνο προσωπικής αναζήτησης και έκφρασης. Το Λύκειο, όπως λειτουργεί σήμερα, μας φέρνει τους πρωτοετείς φοιτητές στο Πανεπιστήμιο όχι καλύτερα καταρτισμένους, αλλά σίγουρα πιο αγχωμένους, εθισμένους σε παπαγαλία, και πρόθυμους να γευτούν την «ελευθερία» ή να δοκιμάσουν την «επανάσταση» από τη σχολική και γονική πίεση των ετών του Λυκείου. Το Λύκειο μας φέρνει σήμερα στο Πανεπιστήμιο φοιτητές οι οποίοι, στην πλειονότητά τους, ενδιαφέρονται μόνον για τη συγκεκριμένη εξεταστέα ύλη, να πετύχουν το προβιβάσιμο πενταράκι, χωρίς διάθεση να μελετήσουν περισσότερο και ευρύτερα. Υπάρχουν, βέβαια, και τα προβλήματα της πανεπιστημιακής εκπαιδευτικής διαδικασίας, αλλά γι' αυτά θα μιλήσουν σήμερα άλλοι.

Θα κλείσω το θέμα με την επισήμανση ότι το αναμορφωμένο Λύκειο, πέρα από την ευελιξία όπως την περιέγραψα, θα πρέπει να ενισχύει τη δημιουργικότητα των νέων, και να τους προετοιμάζει καλύτερα για τη μετέπειτα ζωή και σταδιοδρομία τους. Περισσότερο να τονιστεί ότι στη σημερινή εποχή, με το internet και την απεριόριστη πληροφόρηση, η διδασκαλία της αγγλικής γλώσσας πρέπει να ενισχυθεί σημαντικά και ουσιαστικά. Σε μια οικονομία όπως η δική μας, όπου ο λεγόμενος τριτογενής τομέας των υπηρεσιών αντιστοιχεί στο 75% του Ακαθάριστου Εγχωρίου Προϊόντος, οι βασικές απαραίτητες γνώσεις των νέων για να είναι χρήσιμοι και ικανοί να σταδιοδρομήσουν, είναι τα αγγλικά και οι υπολογιστές. Αυτά είναι τα αυτονόητα ουσιώδη, μαζί με τη γλώσσα μας και τα λοιπά απαραίτητα, για τους νέους «Ευρωπαίους πολίτες» που εκπαιδεύουμε.

Με το αναμορφωμένο και ευέλικτο Λύκειο, όπως το εξέθεσα, προκύπτει το ερώτημα πώς θα γίνεται η πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία για όσους το μπορούν και το επιθυμούν. Σήμερα, έχουμε το σύστημα των Πανελληνίων Εξετάσεων, το οποίο είναι μεν αδιάβλητο πλην όμως συντηρεί και το σύστημα της φροντιστηριακής παρα-παιδείας, με όσα αυτό συνεπάγεται. Εάν οι Πανελλήνιες διατηρηθούν, η μέθοδος της κατάλληλης μοριοδότησης των πιο προχωρημένων μαθημάτων του Λυκείου (ανάλογα και με το βαθμό στο κάθε μάθημα) θα ήταν ένας τρόπος σύνδεσης του αναμορφωμένου Λυκείου με την πρόσβαση στα Πανεπιστήμια. Μια πιο ριζοσπαστική πρόταση θα ήταν να αντικατασταθούν οι Πανελλαδικές εξετάσεις από ένα γενικό τεστ γνώσεων και δεξιοτήτων, με διαφορετικούς συντελεστές στάθμισης

στα διάφορα τμήματά του (λ.χ. γλώσσα, μαθηματικά, φυσική, κ.λπ.). Η έτσι σταθμισμένη επίδοση του κάθε υποψήφιου φοιτητή, μαζί με τη μοριοδότηση των προχωρημένων μαθημάτων του Λυκείου, θα αξιολογείται από το κάθε πανεπιστημιακό Τμήμα ή Σχολή. Αυτό σημαίνει ότι τα πανεπιστημιακά τμήματα ή Σχολές θα έχουν την ευθύνη της επιλογής των φοιτητών τους, αξιολογώντας τις αιτήσεις τους· ίσως μάλιστα θα μπορούσαν οι ίδιες οι Σχολές να καθιερώσουν ένα είδος «εισαγωγικής εξέτασης» ή ένα ειδικό τεστ, που θα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις τους.

Κυρίες και Κύριοι

Πάνω απ' όλα, το βασικό ζητούμενο είναι οι γενικές και ειδικές γνώσεις που πρέπει να αποκτήσει ο νέος άνθρωπος και δημοκρατικός πολίτης, μαζί με την αίσθηση πολιτισμού και ηθικής συνείδησης. Κάθε αναμορφωτική πρόταση είναι σεβαστή, και εάν ετοιμαστεί καλά θα είναι εφικτή, αλλά απαιτούνται δαπάνες. Καμιά εκπαιδευτική μεταρρύθμιση δεν μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς αύξηση των δαπανών για την Παιδεία, και σαφώς μιλώ για τις δημόσιες δαπάνες: περισσότεροι και καλύτερα αμειβόμενοι διδάσκοντες, καλύτερες υποδομές σε κτίρια και εξοπλισμό, βιβλιοθήκες και υπολογιστές. Τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια, αργότερα ενδεχομένως και τα μη-κρατικά πανεπιστήμια, θα ακολουθήσουν τη δική τους πορεία, αλλά το βασικό ζητούμενο σε μια δημοκρατική κοινωνία είναι η προαγωγή του δημόσιου εκπαιδευτικού συστήματος. Η αύξηση των δαπανών για τη Παιδεία, δημόσιων και ιδιωτικών, είναι η καλύτερη επένδυση για το μέλλον, αρκεί να ξέρουμε πού θα ξοδευτούν αυτά τα χρήματα, με πρόγραμμα και κυρίως όραμα. Σ' αυτό το πλαίσιο, πιστεύω ότι αξίζει να δώσουμε στο θέμα του Λυκείου τη σημασία που έχει για τους νέους και το μέλλον της χώρας.